

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ'. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 10 του Αλωναρι 1903 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Όδου Οικονόμου αριθ. 4 ΑΡΙΘ. 133

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

Κ. ΠΑΛΑΜΑ: 'Ο δωδεκάλογος του Γύφτου—'Ο δουλευτής.

Μ. ΧΑΪ-ΜΗ: 'Απάντηση στα «Πεταχιά και Σύντομα» του αριθ. 153 του «Νουμά».

ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ: Σωειδιωμένος τύπος ('Από τον κόσμο του Σαλονιού).

ΜΕΝΟΥ ΦΙΑΗΝΤΑ: Στα Βουνά της Χαλκιδικής (συνέχεια).

ΗΛΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ: 'Ο δάσκαλος και το λαϊκό σχολειό (Παιδαγωγικές κουβέντες).

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Περιγιάλη, Λόγγριν.

Ο ΕΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ: 'Ενα άρθρο του «Νουμά».

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΜΑΤΑ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — Θ,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

Ο ΔΩΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΓΥΨΤΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΔΟΥΛΕΥΤΗΣ

'Αλήθεια πώς ζούσε σάν δλοι, και φαινόταν πώς έκανε δ,τι κ'οι άλλοι: απότομα δέ σηκώνονταν για να χτυπήση τους νόμους του λογικού στήν καρδιά του, κι όχι σ'ο κεφάλι του, φώλιαζε ή άρρώστια.

Μπάρον (Λίρικ. Τρ. Α. XVIII)

Κ' έσκυφα προς την ψυχή μου,
Σά στην άκρη πηγαδιού,
Κ' έκραξα προς την ψυχή μου
Μι τό κράξιμο του νου.
Κι από τό πηγάδι τό βαθύ,
Σάν από ταξίδια, ξένη,
Προς έμένα άνεβασμένη
Ξαναγύρισε ή φωνή:

— Είσαι ο μόνος, είς' ο ασύγκριτος,
Είσαι ο χωριστός,
Στά μεγάλα τά πετάματα δλο ύψώνι σε

(1) Στο «Νουμά» της 29 'Ιουνίου 1903 τυπώθηκ' ένα μεγάλο κομμάτι: από τον πρώτο Λόγο του «Δωδεκάλογου του Γύφτου» με μία σημειωσούλα στην άρχή για την ιδέα του δλου έργου.

Και είν' ο νους σου χρυσαίτός.
Και ή ζωή σου με τις έγνοιες
Είναι σάν τά παιγνιδίσματα
Του ήλιου με τά σύγνεφα: σά θάνατος
'Όταν ο ήλιος δέν τά καταλιή,
Στή ματιά που τά θωρεί
Κάνει τα, σάν πλάστης, κόσμους.

Παιγνιδίσματα... πετάματα... ο ασύγκριτος...

Μην τό πκινευτήσι!
Σίμωστε, άπλωσε τό χέρι, βόηθα,
Γίνε δουλευτής.

Ταίριαζε, άκουε, φρόντιζε, και ρώτα,
Γύρε, αν θέλεις να ύψωθής,
Νίκη σου, άνυπόταχτε, σ' έσε να πής:
«'Υποτάξου πρώτα!»

Δείξε έσύ πώς πρώτα είσαι ο άρχοντας
Κι ο έξουσιαστής
Του θυμού σου, τής βουλής σου, τής ψυχής σου.
Γίνε δουλευτής.

Σβύσε κάθε σου ξεχώρισμα,
Ρίχ' τό δαχτυλίδι σου άρραβώνα
Μέσα στο κανάλι του λαού.
'Ενας γίνε από τους στύλους τους άμέτρητους
Του μεγάλου έργου του συντροφικού.

Γρίκησε τί λέει τό δέντρο
Που τό κόψην και τό κάμανε καράβι:
«Μέσ' στο νέο κορμί μου ολάσθυστη
'Η παντοτεινή ψυχή μου άνάθει».
'Ησυχια τά στάχια κυματίζουν
Και είναι σά να λαχταρίζουν
Οί κυματισμοί
Τό ύστερνό, τάγέννητο θησαύρισμα:
Τό φωμί.

'Αέρα, γή, νερό, φωτιά!
'Ό,τι κι αν ύπόταζε από σάς
'Ο άνθρωπος ο νους,
Τίποτε από σάς δέν ξέπεσε,
Και κρατάτε ακόμα στα σκοτάδια σας
Τά ψαχτα και τά ταπεινωτα,
'Όλων των άβύσσων τους βρυκόλακες,
Κι όλους τους αύγερινούς.

Τάλογο τό ευγενικό
Δέχεται καλόβολο τον καθαλλάρη
Και δέ χάνει τίποτε, και παίρνει
Κάτι ακόμα πιό τρισεύγενο
'Η γοργή του χάρη.
Και τό δέντρο δέν τό άτίμασε
Γκίζοντας το τό τραχύ τό κλαδευτήρι,
'Απ' τό βάρος πιό καλόχυμων καρπών
Πιό άκριβό γνωρίζει πώς θά γύρη.
Κι ο τεχνίτης που δετό κρατάει τό χέρι του
Και τή φαντασία του δετή,

'Όταν του θεού σκαλίξη τό είδωλο
Με του ίερέα την προσαγή,
Τό σπαργανωμένο, τό ίδιο πάντοτε,
Βρίσκει τόπο ναπιθώση κάπου άπάνω του
Κάποιον έρωτα από μέσ' άπ' την καρδιά του
Προς τό είδωλο που πέφτοντας μπροστά του
'Ετσι τό ποθείς, λαέ,
Κ' έτσι, λαέ, τό προσκυνάς.

Κ' έγινε ΧΑΛΚΙΑΣ.

Λαμπαδιάζει τό καμίνι:
Με του άγέρα τά φτερά
Λάμια άχόρταγη ξεσπάει
Και λυσομανά ή φωτιά.

Κι άδραζε τό σίδερο ή φωτιά
Κι άπ' τά δόντια της θά βγή
Σά λιοντάρι δαμασμένο
'Από ζωτικού βουλή.

Και τάσάλευτο τάμμωμι
Και τ' δλόγοργο σφυρι
Βροντερή με μάχη άρχίζου,
Και είναι πλάστης τό σφυρι.

Σφυροκόπα τις καδένες,
('Ό πιό έλεύτερε κι άπ' τό τριγύρισμα
Του φτερού),
Σφυροκόπα τις καδένες και τά σίδερια
Του κακού,
Και για τον προφήτη σφυροκόπα
Τά καρριά του σταυρωμού.

Και του γάμου κάμε τό κρεβάτι,
('Ό έσύ τή χλόη που κάνεις
Τής αγάπης της έλεύτερης κλινάρι,)
Και του γάμου κάμε τό κρεβάτι,
Και τό δρέπανο για έτοιμάσε
Που θερίζει τό σιτάρι.
Γύφτε, σιδεροπελέκα,
(Σέ ύψη γαληνά άπλησίαστα
Που έζησες έρημικά,)
Γύφτε, σιδεροπελέκα
Στή φωτιά για τή φωτιά
Τά κοντάρια, τά σκουτάρια,
Τά σπαθιά.

Τάγαθά του σφιχτοχέρη,
('Εσύ που άλλα δέν έγνώρισες φλωριά
'Απ' τά χρυσολούλουδα του κάμπου,)
Τάγαθά του σφιχτοχέρη
Κρυφασάλησε, χαλκιά,
Μέσ' στού θησαυρού τά βάρη.
Κάμε ασύντριφτα κλειδιά.

Φαιδρά κάμε νὰ ξυπνήσουνε,
Μακριά κι ἀπὸ τὰ βάρυπνα κοπάδια,
Κι ἀπ' τὰ φόρια τὰ εἰδύλλια, καθαλλάρη
Σὲ γκρεμούς καὶ ράχες, ποῦ τὸ διάβα σου
Τύπωσε ὡς ἐκεῖ τὸ πρῶτο ἀχνάρι,
Φαιδρά κάμε νὰ ξυπνήσουνε
Στὰ φαράγγια τὸν ἀχὸ
Λυγερόφωνα κουδούνια
Στῶν ἀρνάδων τὸ λαϊμό.

Κι ἀπ' τὰ χέρια σου βγαλμένη,
(Ἐσὺ ἀπέβραχτε ἀπ' τὸν τρόμο
Ποῦ γενναίει τὸ σκιαχτρο τὸ θεϊκό,)
Κι ἀπ' τὰ χέρια σου βγαλμένη
Ἐνα σάλεμα ἱερό
Ἄς ἀπλοσκορπῆ ἡ καμπάνα
Στῆς ψυχῆς τὸν ὠκεανό!

Μὰ τοῦ κάκου! μὰ τοῦ κάκου!

Χέρι μου, τὸ σίδηρο παράτα,
Πάψ' ἐσὺ, σφυρί, τὸν πόλεμο
Ποῦ πολέμας μετὰ τὰ μῦθωνι·
Εἶμαι ὁ δουλευτῆς Χαλκιᾶς
Ποῦ ἔλλα θέλησε καὶ ποῦ ἔλλα
Κατορθώνει.
Εἶμαι ὁ πλάστης ὁ χαλκιᾶς
Ποῦ δὲν πλάθει τὸ σφυρί μου
Μήτ' ἐσὶ, κερδί, οὔτ' ἐσῆς
Ἄρματα, σπαθιά, κοντάρια,
Μήτε τὴν καμπάνα σου, ἐκκλησιά,
Ἄλυσίδες οὔτε, οὔτε κλειδιά,
Μηδὲ τὰ κουδούνια γιὰ τάρνια,
Καὶ γιὰ τὰ ὀργώματα τάλετρα,
Μήτε γιὰ τὸ σπίτι τὰ κλινάρια,
Οὔτε δρέπανα οὔτε χαλινάρια.
Εἶμαι ὁ πλάστης ὁ χαλκιᾶς
Ποῦ δὲν πλάθει τὸ σφυρί μου
Ἄλλο ἀπ' τὰ πανώρια τάνωφέλευτα·
Καὶ μιὰ τέγνη πρωτοταίριαστη κι ἀταίριαστη
Ἡ δική μου.

Καὶ εἶμαι ὁ μάχος τῆς φωτιάς κι ἀπλώνω
[μέσα της

Καὶ τὰ φεῖδια καὶ τὰ τέρατα τῆς κλέβω,
Καὶ στὸ σίδηρον ἀπάνω πῶ παραξένα
Τὰ δουλεύω.

Καὶ εἶμαι ὁ σφυροκοπητῆς
Ποῦ σφυροκοπᾷ, ἀντὶ σπαθιά,
Κάποια ἀφύσια λουλούδια,
Καὶ εἶμ' ὁ δαμαστής ὁ γύφτος
Ποῦ γενναίει ἀπὸ τῆ φλόγα
Κύκλους, ἡδίκους, γρύπτες, μάγια,
Κάποιες ρηγικὲς κορῶνες,
Λάμιες, ξωτικὲς, γοργόνες
Γιὰ καράβια, γιὰ σαράγια
Ποῦ δὲν εἶναι πιὰ ἢ δὲν εἶναι ἀκόμα...
Τάνωφέλευτα, τὰ χρεῖστα καὶ τὰλλόκοτα
Ποῦ τοὺς λείπει πότε πρόσωπο,
Ποῦ τοὺς λείπει πότε σῶμα,
Ποῦ τοὺς λείπει πάντα τόνωμα.
Κι ὅσα ὀργίζουσι τοὺς ἀνθρώπους
Ποῦ κοιμῶνται ἀνοιχτομάτες.
Καὶ ὅσα διώχνουσι οἱ διαβάτες
Καὶ ὅσα δὲ ριζώνονται σὲ τόπους,
Καὶ ὅσα ἀγάπες δὲ ξυπνήσαν πουθενά,
Κι ὅσα πουθενά δὲν ἤσανε πελάτες!
Καὶ εἶμαι ὁ σφυροκόπος ποῦ ξαφνίζει
Καὶ τρομάζει καὶ ἀλαργεύει.
Ὅπου μαλακώτατη ἡ δουλειὰ
Θέβγαίνει ἀπ' τὸν ἄλλο τὸν τεχνίτη
Τῆς φουξῆ ἢ πνοῆς μου τῆς δουλειᾶς
Κάτι βάρβαρο καὶ ἀδούλευτο,

Πῶ τραχὺ ἀπὸ τὸ γρανίτη.
Κι ὅπου ὁ ἄνθρωπος προσμένει
Νὰ τὸ πιᾶσθαι μὲ τὰ χέρια του ἀπ' τὰ χέρια μου
Πλάσμα ἀσάλευτο καὶ στέρεο καὶ σκληρό,
Ἄθελα τοῦ φέρνω μὲ τὰ χέρια μου
Μιὰ ψυχούλα, μιὰν ἀχτίδα, ἕναν ἀφρό.
Κι ὅταν εἶδα νὰ ξεφύγουν ἕνας ἕνας
Ἵλοι: ὅσοι σταθήκανε καὶ πρόσμεναν,
Ἄπ' ἀδέρφια κι ἀπὸ ἀλλόφουλους χορὸς,
Πίσω, πλάϊ μου καὶ μπροστά μου,
Κάτι καλοπρόδεχτο ἀπ' τὴν μαστοριά μου,
Κι ὅταν πάλε κι ὅταν εἶδα ἐγὼ πῶς εἶμουν
Τῆκαρπο δεντρί,
Μήτε τῶβαλα κατάκαρδα,
Μήτε τὸ παινεύτηκα.
Νέα στὸ νοῦ μου φύτρωσε βουλή.
Τὸ σφυρί πετῶ, καὶ στὸ καμῖνι
Σβύνω τὴ φωτιά,
Κι ἄδραξα τὸ γύφτικο ζουρνά,
Καὶ παντοῦ μ' ἀκούσαν καὶ μ' ἀγνάντεψαν
Τέτοι καὶ λαοὶ
ΛΑΛΗΤΗ.

..

Ἕλληνες εἰδωλολάτρεις
Καὶ Μακεδονίτες χριστιανοί,
Ἄσπροθαλασσῖτες ναῦτες,
Ρωμιογέννητοι Ὀσμανοί,
Καὶ τῆς Μάλτας καθαλλιέροι, Φράγχοι
Σταυροφόροι, Βενετσάνοι, Καταλάνοι,
Τούρκοι, Ἀρμένηδες, καὶ Σλάβοι καὶ Ἀλαμάνοι,
Καὶ Κουρσάροι ἀπὸ τ' Ἀλγέρι·
Μανιχαῖοι ἀφωρισμένοι,
Καὶ στρατιῶτες καὶ ἀπελάτες
Καὶ τοῦ Ὀλύμπου ἄρματωλοί,
Κι ὅσα παλληκάρια σπέρνει
Βορριάς, Δύση, Ἀνατολή,
Βεδουῖνοι ἀπὸ τὴν ἔρημο, ἀμυράδες
Ἄπὸ τὰ καστέλια τῆς Συρίας,
Καὶ βαρῶνοι Λογγοβάρδοι,
Βάραγγοι, βογιαῖροι, μάγιστροι,
Χρυσαῖτοί τῆς ἀρχοντιάς.

Ἄπ' τὰ δασερά βουργάρικα ντερβένια,
Μέσ' ἀπὸ τῆς Θράκης τίς βαλανιδιές,
Μέσ' ἀπὸ τοῦ Ταύρου τοὺς κεδρῶνες
Κι ἀπ' τὰ λῖοφουτα ἀσημένια τῆς Ἀθήνας,
Κι ἀπὸ τίς πολιτικὲς κιτριές.
Κ' ὕστερα τῶν ὄχλων τὰ ξαφρῖσματα,
Κ' ὕστερα ὅλα τῆς ζωῆς τὰποκαΐδια,
Τῶν κακούργων τὰ μαχαίρια
Καὶ τῶν πονηρῶν τὰ φεῖδια·
Ἄπὸ ταπιφράγκα καὶ ἀπὸ κάτεργα,
Καὶ ἀπὸ στέπες καὶ ἀπὸ τέντες,
Τὰ μολέματα τῆς χώρας, καὶ τὰ γρόμια
Τῆς σπηλιάς, καὶ τῆς κρεμάλας οἱ λεβέντες!
Ἵλοι σταθήκαν ἐμπρὸς μου,
Γαβριασμένοι, ἀβάσταγοι, σκληροί
Μὲ τοῦ χαροκόπου τὸ μεθύσι,
Μὲ τὴν πολεμῶχαρην ὀρμή.
Καὶ ὅλοι μὲ καλοῦσαν καὶ μὲ πρόσταζαν:
— Ταίριασέ την, ἄξια, λαλητή,
Μὲ τὰ ξεφαντώματά μας
Τοῦ ζουρνά σου τὴ φωνή!

Ἵ νυχτέρια, ὦ πανηγύρια!
Οὔτε λαύρα, οὔτε χιονιάς,
Μήτε ἡ μέρα, μήτε ἡ νύχτα
Δὲ σῆς ἔκοβαν ἐσῆς!

Ἵ νυχτέρια, ὦ πανηγύρια!
Πῶς γιομίζαν ἀπὸ σῆς

Τὰ πυρόλογγα, οἱ κλεισοῦρες,
Τὸ λιμάνι, ὁ μαχαλάς!

Ἵ νυχτέρια, ὦ πανηγύρια!
Πῶς ἐκύκλωνεν ἐσῆς
Μ' ἕνα σάλαγο δαιμόνων
Ὁ στριγγόβουος ὁ ζουρνάς!
Ἵ νυχτέρια, ὦ πανηγύρια
Κάτου ἀπὸ τὴν ἀπέραντην ἀστροφεγγιά!
Καὶ στὰ μοναστήρια καὶ στὰ σπίτια,
Στὰ καράβια, καὶ στὰ καπηλειά.
Καὶ στοὺς πύργους ποῦ ἀλυσίδες ἄρματῶνουν,
Καὶ τετράπλευρα ποῦ τράφοι τριγυροῦν,
Καὶ στοὺς πύργους ποῦ τρισεύγενες κυράδες
Καρδιοκλέφτρες κυβερνοῦν,
Καὶ στοῦ ρημαδιῦ τὰ γκάβια,
Καὶ στὸ φέγγος ποῦ γενεῖ
Πλάση ὄνειρου ἀπὸ ἀχάτη,
Στὰ ὀλογκλήνα νερά!

Σ' ὅλα ἀγνάντια, σ' ὅλα μέσα
Σκύλος γύφτος λαλητῆς
Παντοῦ σ' ὅλα εἶμουν ὁ ξένος,
Καὶ εἶμουν ὁ ξαγνάντευτῆς·
Γύρω στῶν παθῶν τὴ λύσσα
Εἶμουν ἡ γαλήνη ἐγὼ
Καὶ εἶμουν ἡ πνοὴ ἡ καθάρια
Μέσ' στὸν ἀνακατωμό.

Ἄγγιχτ', ἄβλα, θεῖα, σῆς ἀπόλαψε
Σὰν ἐμένα ἄλλος κανεῖς,
Ἵ παραδεισοὶ τοῦ πόθου,
Καὶ οὐρανοὶ τῆς ἡδονῆς;
Γύρω μου ξαδιάντροπα καὶ ἀκόμα
Σῆς ξανοίγω ἀπόκοτες, γυμνές,
Νὰ κολάζετε, ὦ λαγόνες,
Νὰ ρουφᾶτε, ὦ ἀγκαλιές!
Ἵ ἀγκαλιάσματα τῆς πόρνης!
Ἵ γυμνώματα! ὦ φιλιὰ!
Ἵ τῆς κόρης ποῦ ντροπιάζεται
Δάκρυα καὶ ξεφωνητὰ!
Μέσ' στῆς φαντασίας μου τὰ τετράπλευρα
Ἐχωρέσατε καὶ ἀφήσατε
Κάποια ἀχνάρια λαμπερὰ
Μολυσμένα.

Μέσ' στῆς φαντασίας μου τὰ τετράπλευρα
Ὀλυμποὶ καὶ Τάρταρα, ὅλα χώρεσαν·
Ὅμως ἡ ψυχὴ μου εἶναι παρθένα.
Καὶ μιὰ μέρα μόνος βρέθηκα,
Ἐξω ἀπὸ τὸ βούισμα τοῦ κόσμου·
Σὲ μιὰς λίμνης ἄκρη ἀσυντρόφευτος,
Μόνος, ἐγὼ κι ὁ ἑαυτός μου.
Κ' ἔβλεπα τὰ ὀλόστρωτα νερά,
Καὶ μαζὶ τὰ βάρια τὰ δικά μου,
Κι ἀνθίζε ἄνθος μέσα στὴν καρδιά μου.
Πῶ ἀπαλὸ γιὰ νὰ τὸ πῶ καημό,
Πῶ βαθὺ γιὰ νὰ τὸ κράξω ἔννοια·
Καὶ τριγύρω ἀχνὸ τὸ δειλινὸ
Τὴν παιδούλαν ὦρα κοίμιζε
Σὲ ἀγκαλιὰ μενεξεδένια.
Καὶ εἶταν ὅλα ἀσάλευτα·
Καὶ οἱ λευκοὶ λωτοὶ οἱ ἀπανωτοί,
Κι ὁ φιλόλογος ὁ καλαμιώνας,
Ἄνθια, πολυτρίχια, καὶ ὅλα,
Μέσ' στὰ βάρη σὰ νὰ τ' ἔβλεπες
Μίσης λιγνοζωγράφιστης εἰκόνας.
Καὶ ὅλα σῶπαιναν ὀλότελα,
Καὶ εἶταν ἡ μεγάλη ἡ σιωπὴ
Τῆς μεγάλης Πλάσης ποῦ ἔσκυψε
Κ' ἔβαλεν αὐτὴ
Γιὰ νὰκούσῃ τὸ μεγάλο μυστικὸ

Ποῦ δὲν ἔχει ὡς τῶρα γρικηθῆ.
 Κ' ἔξαφνα μὲ σπρώχνει ὁ πειρασμὸς
 Τὰ ἱερώτατα νὰ βρῶσω,
 Καὶ τὸ σκούξιμο τοῦ γύφτου ζουρνᾶ,
 Μέσα του φυτῶνας, νὰ ζυπνήσω.
 Καὶ τὴ σκότωσα τὴν ἀγία σιωπὴ
 Καὶ τὸ μέγχα μυστικὸ τῆς πκει καὶ πάει,
 Κι ἀνατρίχιασεν ἡ λίμνη, καὶ ὅλα
 Γύρω μου καὶ πλαῖ,
 Κι ὁ ἦχος χύμησε σὰ δράκοντας
 Λάγνος πρὸς τὴν πλάση τὴν παρθένα·
 Ἄλλὰ ἐκεῖ ποῦ κακουργοῦσα μὲ τὸ στόμα μου,
 Μέσα μου ἡ ψυχὴ μου ἐμένα
 Λαβωμένη βόγγυξεν ὠϊμένα!
 Κι ὁ ἀνθὸς ποῦ ἀνθοῦσε στὴν καρδιά μου
 Σάλεψε τὰ φύλλα τὰ γεράνια
 Σὲ ὑστερνὴ καὶ δυνατὴ καὶ μυστικὴ
 Ἄπο δέησην εὐωδιὰ καὶ ἀπὸ μετάνοια.
 Κ' ἐνῶ ἀκόμα ὁ στριγγόγαλος ζουρνᾶς
 Ξεπκρῆνευσε ξεσπῶντικὸς καὶ χαλοῦσε,
 Ἐγγρα τὴν ὄψη πρὸς τὴ λίμνη
 Ποῦ θλιμμένα μου χαμογελοῦσε.
 Καὶ εἶδα μέσα τῆς τὸ πρόσωπο τοῦ γύφτου
 Λαλητῆ
 Ἄλλασμένο, καὶ ὀγκωμένο, καὶ πλατὺ
 Καὶ πανάθλιον ἀπὸ τὴν ἀσκήμια,
 Καὶ ἔτανε λαχάνιασμα καὶ ἀγῶνας
 Καὶ ἀμοιαστὴ φοβέρα,
 Καὶ δὲν εἶχε ἀγαλματένιο τὸν ἀτάραχο,
 Καὶ δὲν εἶχε τὸ δικό του τὸν ἀέρα.

Τὸ ζουρνᾶ τὸν ἔκαμα συντριμία,
 Καὶ τὸν πέταξα στὸ δρόμο.
 Καὶ ὕστερα μὲ εἶδαν ΟΙΚΟΔΟΜΟ.

Ἄπο στίκταν καλυδόσπιτα,
 Χτίζεται παλάτι.
 Δὸς τὴν πλάτη, δὸς τὰ χέρια σου,
 Γύφτε ἀνώφελε, ἀκαμάτη.

Νὰ τὸ ἀδοῦλετο καὶ τᾶπλαστο,
 Νὰ τὸ μάρμαρο καλεῖ σε.
 Γύφτε ἀνέγνοιαστε, κουβάλησε
 Καὶ πελέκησε καὶ χτίσε.

Χτίστης καὶ οἰκοδόμος, ἔγγρα
 Τὸ λαχανιασμένο στῆθος.

Ἄπαλῆ πνοὴ ἀπὸ τὸ χέρι μου
 Πῆρε κι ὁ τραχὺς ὁ λίθος.

Τᾶχαρο κουφάρι σιέβρωσα
 Γιὰ νὰ ὑψώσω μιὰ κολῶνα,
 Γνώρισα τῶν περισσόβαρων
 Ταιριασμάτων τὸν ἀγῶνα,

Καὶ στάνάερα τὰ σκαλώματα
 Μὲ τὴν ἀργατεῖα τὴν ἄλλη,
 Σκόνταψα κ' ἐγὼ καὶ τρίκλισα,
 Πάγωσε κ' ἐμένα ἡ ζάλη.

Ἐβαλα παντοῦ τὸ χέρι μου,
 Στῶν ἐβίων τὰ στρωσίδια,
 Στὰ κρυστάλλινα χωρίσματα,
 Στάτσαλένια τὰ δεσιδία,

Σὲ ὅλα. Καὶ οἱ πετραδοπλούμιστες
 Ἄπλωσις τῶν πατωμάτων
 Ὡς τὰ ὕψη ποῦ στολίζει τὰ
 Ὁ λαὸς τῶν ἀγαλμάτων,

Καὶ οἱ μεγάλες πόρτες ποῦ φρουροῦς
 Γρύπες ἔχουν καὶ γοργόνες
 Γιὰ τὸ διάβα σας, τετράπλατες
 Δόξες, ἀρματα, κορῶνες·

Καὶ οἱ στοεὶς οἱ πορφυρόστυλες
 Ποῦ σὲ βάθια ἀπὸ χρυσάφι
 Κάποιο ἀρχαῖο γιγαντοπόλεο
 Γύρω ἐκεῖ ἀναστήσανε ζωγράφου·

Καὶ τὰ ἐλάνοιχτα παράθυρα
 Μὲ τὰ σομακιά στεφάνια,
 Σὲ ἀναβρύσματα ἀπὸ χρώματα
 Κι ἀπὸ ἀχτίδες συντριβάνια

Τὴ ματιὰν ἀστραποφέρνοντας·
 Καὶ τὰ λάβαστρα, τὰ σμάλτα,
 Καὶ τὰ τεῖχη τὰ τετράπαχα,
 (Καὶ ὅλα, ὦ Λόγε, ἀράδα, βάλται)

Ἄπο πέτρα ἢ κέδρο ἢ σίδηρο
 Τὸ καθένα, μετερίζι
 Ριζωμένο βαρυθέμελο,
 Τὸ καθένα μὲ γνωρίζει.

Ὅμως ἔλων τᾶξιο ταίριασμα,
 Τὸ παλάτι, ὦ σκλάβου χέρι!
 Ἐγὼ δὲν εἶμαι ποῦ τὸ γέννησα,
 Δὲν τὸ ξέρω, δὲ μὲ ξέρει.

Ὡχου! ἐσὺ παλάτι ἀκαμωτο,
 Ὡ σαράϊ μὲς' στὰ σαράγια!
 Ποῦ σ' ἐλεύτερο παιγνίδισμα,
 Σὲ ἀστραπῆς ὄνειρομάγια,

Ἐγὼ μέσα μου τὸ χραξα,
 Μοναχὸς μου, μοναχὸς μου,
 Ἄπ' τὰ πιὸ ἀκριβὰ, ποῦ δείχνονται
 Καὶ ποῦ κρύβονται, τοῦ κόσμου.

Ποιὸς λαὸς χτιστῶν ἀκούραστος,
 Καὶ ποιὰ πλάση δουλευτάδων,
 Τῶν βουῶν ὡ ζηλοφτόνιασμα
 Καὶ ὡ καμάρι τῶν πεδιάδων,

Στὸ δικό μου ἀφεντοπρόστασμα
 Θὰ χυθῆ γιὰ νὰ σὲ ὑψώση
 Μ' ἓνα κοσμοπλάστην ἔρωτα
 Καὶ μὲ μιὰ ὑπερτέλεια γνώση;

Ἡ ἄν ἀνθρώπου κόπος καὶ βουλή
 Σὲ εἶν' ἀνήμπορη νὰ κάμη,—
 Ποιὸς χορὸς μεγαλοδύναμος
 Ἄπο ξωτικές θὰ δράμη
 Μὲς' στῶν θαλασσῶν τὸ φρένιασμα
 Καὶ στὴ λύσσα τῶν κλυδῶνων
 Σὲ νὰ θεμελιώση ἀτράνταχτο
 Στουὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων;

(Καὶ ὅταν ἦρθαν καὶ μὲ σκόλασαν
 Μὲ τοὺς οἰκοδόμους οἰκοδόμο,
 Καὶ ὅταν μοῦ εἶπαν: «Γύφτε, τράβα δρόμο!»
 Κι ὅταν τράβηξα ἀσυντρόφιαστος
 Τὸ δικό μου δρόμο πάλι,
 Γνώρισα μιὰ θλίψη μέσα μου,
 Θλίψη ἀσώπαστη μεγάλη!)

1899, 1902.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

(Ἡ ἀρχὴ στὸ περασμένο φύλλο)

Ἄπο παντίζαμε καναδυὸ ζεβγάρια ὄρες, ἦρθα
 τέλος οἱ καρέδες ὅμοιοι μὲ τὸ γνωστὸ σας ποτὸ μόνον
 κατὰ τὸ χρῶμα ρουφῶντας μάλιστα ἐμπλεξε στὰ
 δόντια μου ἓνα τρικάρτο παρτίδο, ποῦ ἀρμίνιζε
 ἔτσι ἀξέγνωστα κάπου ἐκεῖ μὲς' στοῦ φλιτζανιοῦ
 τὸ βάθος· ἀλλὰ πρὶ προφτάσω νὰ τὸ φτύσω ξέφυγε
 τὸ σκόπελο καὶ τράβηξε νὰ πάει νὰ βρεῖ ἄλλο πῖλαο
 μὲς' στοῦ στομάχι μου. Ἡ συνομιλία μας εἶτανε γιὰ
 τὸ σκολεῖο, ὁ δάσκαλος μὰς ἔκανε παραπόνα γιὰ
 τίς πολλὰς ἀπουσίαις ποῦ κάνουν οἱ μαθητᾶδες του·
 τοὺς παίρνουνε, λέει, οἱ γονεῖς τοὺς ἄλλους στὸ χω-
 ράφι, ἄλλος στ' ἀμπέλι, ἄλλος στὰ πρόβατα, καὶ

τὰ λοιπὰ, κι ἀφίνουν τὰ παιδιὰ τους ἀναλφάβητα
 οἱ παλαιοχωριάται.

Δὲ θυμᾶμαι τότες τί εἶπα τοῦ δασκάλου μὰ σή-
 μερα συλλογιόμυαι, πῶς πολὺ καλὰ κάνουν οἱ χω-
 ριάτες, ἀντὶς νὰ στείλουν τὰ παιδιὰ τους νὰ τὰ
 κοπανίξουν ἀπὸ τὸ βλάκας μὲ τί τρόπο μιλοῦσαν καὶ
 πῶς ἀραδιάζανε τίς λέξεις οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, κάλ-
 λιο νὰ τὰ παίρνουνε μαζί τους νὰ τὰ δείχνουνε μὲ
 τί τρόπο δουλέβουν καὶ πῶς βγάζουνε τὸ ψωμί τους
 οἱ νεώτεροι Ἕλληνες, πρᾶμα λογικώτερο καὶ ὠφελι-
 μώτερο.

Ἡ ζωὴ τῶ χωριάτῶν μας εἶναι γνωστὴ παντοῦ
 ἢ ἴδια ἱστορία, φτώχεια καταπληχτικὴ καὶ δουλειὰ
 ἀτέλειωτη· τὸ λῆει κι ὁ Ρενάν σ' ἓνα μέρος γιὰ τὰ
 χωριά τῆς Ἀνατολῆς, ποῦ τὸν ἄφησε σ' ἀπορία ἢ
 μεγάλη τους φτώχεια. Καθημερινὴ δὲ βλέπεις ἄντρα
 μὲς' στὸ χωριὸ ἀπ' τὴν ἀβγίτσα οἱ καθημένοι ση-
 κώνουνται, ποδένουνται μὲ τὰ τσαρούχια τους, παίρ-
 νουν κ' ἓνα σακκουλάκι μὲ ξερὸ ψωμί καὶ καμπόσες
 ἐλιές ἢ κι ἀλάτι μοναχό, βγαίνουνε στὰ χτήματά
 τους καὶ πέφτουνε στὴ δουλιὰ μὲ τὸ κεφάλι ἀπὸ
 φυλακῆς πρῶτας μὲχρι νυκτός. Σκάφτουν, κλαδέ-
 θουν, ὀργώνουνε, σπέρνουν, θερίζουν, ἀλωνίζου, ὡς
 τὰ σοῦρουπα, κι ἄμα γυρίζουνε σπῆτι κουρασμένοι,
 καθὼς εἶναι, τρῶνε ψωμί, μάρκο πάντα καὶ ξερό, μὲ

λίγο τυρὶ ἢ καναδυὸ ἀβγά, ἢ καὶ ψάρι ἀρμυρὸ καὶ
 μὲ χορτάρια βρασμένα, τραβοῦνε καὶ κανὰ κρασάκι
 καὶ τὸ κοφτοῦνε δίπλα γιὰ νὰ ζυπνήσουνε νωρὶς-νω-
 ρίς, καὶ ν' ἀρχίσουνε τίς ἴδιες ἱστορίες.

Οἱ γυναῖκες πάλι, ἄλλες ἀκολουθοῦνε ὄσω τοὺς
 ἄντρες τους κι ἄλλες μνέσκουνε σπῆτι καὶ γνέθουν,
 κλώθουν, ὑφαίνουνε, μαγειρεύουν, ἀρμύζουν.

Ἡ συντροφία μας λοιπὸν τίς καθημερινὲς εἶτανε
 μὲ γυναῖκες. Ὅλες οἱ συγγενίσσες, οἱ φιληνάδες κ'
 οἱ γειτόνισσες μαζέβουντα στὸ σπῆτι τοῦ φίλου μου
 ν' ἀκούσουν ἐμᾶς τὰ ἀδασκαλοῦδία πὸ τὴ Σαλο-
 νίκη· γριεὲς καλοκαμωμένες μὲ περασμένης ὁμορφίαις
 ἀπομεινάκια, μεσόκοπες νοικοκυρὲς ὁμορφογυναῖκες,
 νιὲς γυναῖκες χαριτωμένες, καὶ λυγρὲς παρθένας,
 παχουλὲς καὶ ροδοκόκκινες χωριατοπούλες, ξαθὲς,
 καστανὲς, διαβολεμένες. Ὡ πόσο μ' ἄρεζε ἡ συντρο-
 φιά τους! Μὰς ρωτοῦσανε γίλια δυὸ πράγματα, γιὰ
 τὴν πολιτεία, γιὰ τὸν κόσμον τῆς, γιὰ τοὺς δρόμους
 τῆς, γιὰ τὰ παλάτια τῆς, γιὰ τίς ἀγορὲς τῆς. Κι
 ἀπαντοῦσαμε σὲ ὅλα, πρῶθυμοι, φλύαροι, χαρούμενοι.
 Κι ἀπὸ καμιά περασμένη, ποῦ ἔχε ἀξιώθει νὰ ταξι-
 δέψει ἴσια μὲ καί, ἔλεγε στίς ἄλλες μὲ περηφάνια·
 — Ἄμ' δὲ ρωτᾶς ἐμένα; ἐγὼ πῆγα στὴ Σα-
 λονίκη.

Κ' οἱ ἄλλες τὴν τηροῦσανε μὲ σεβασμό.